

HERJOLFSNÆS

Af Ove Bak

Herjolfsnæs nær Frederiksdal i Sydgrønland er kendt langt uden for landets grænser. Tusinder af mennesker forbinder straks navnet med billedet af en nordbo iklædt en kjølelignende dragt med hætte, som ender i en lang hale, en såkaldt strudhætte. Under udgravninger foretaget i 1921 blev der på kirkegården fremdraget en lang række middelalderdragter, der fik omtale i en mængde publikationer og i nye udgaver af skolernes historiebøger.

I middelalderen lå på det nævnte sted en kirke samt en nordbogård med beboelseshus, staldbygninger og nogle udhuse.

Den nordiske bebyggelse på Herjolfsnæs er langt fra så gennemundersøgt som for eksempel Gardar og Brattahlid. Under den alt for hastige undersøgelse i 1921, der fandt sted mellem den 5. juli og den 27. august, koncentrerede man sig om kirken og kirkegården. En supplerende udgravning og undersøgelse af hele gården er ikke siden blevet foretaget, men det er mig bekendt, at en sådan står højt på Nationalmuseets ønskeseddel.

Siden udgravningen i 1921 har en fåreholder slået sig ned på Herjolfsnæs, og da området er lille, har det været nødvendigt for ham at opføre sine bygninger ganske nær ruinerne. Ved en fejl blev der endog indrettet en bygning i nordbogårdens beboelsesrum. Dette hus er dog siden forladt, men tilbage står skæmmende spor.

Det er meget beklagelsesværdigt, at der er givet tilladelse til bebyggelse på stedet, da det vanskeliggør en fremtidig fredning og udgravning af ruinerne. Tingene kompliceres yderligere ved, at folk fra Nationalmuseet i de sidste mange år ikke har været på stedet og således heller ikke har kunnet udarbejde en bebyggelsesplan for fåreholderen.

Det er dog ikke første gang i nyere tid, at der har været huse på stedet. På Herjolfsnæs lå 1834–77 et lille udsted, Østprøven. Til Handelens bygninger benyttede man sten fra de nordiske ruiner. Det meste af 1800-tallet og et stykke ind i dette skete endvidere en omfattende afhentning af byggesten til det nærliggende Frederiksdal.

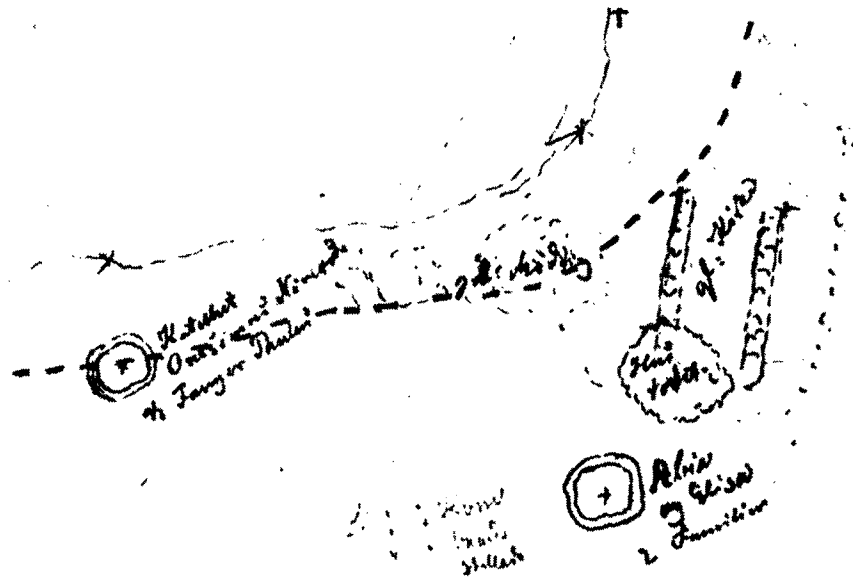
*Herjolfsnæs kirkeruin set fra sydvest.
I nordbotiden lå landet noget højere, og kysten var længere ude, men på grund af
landsenkningen har havet trængt sig frem på landets bekostning.*

Eftersom Herjolfsnæs i lige så høj grad som Gardar og Brattahlid er velkendt i Grønlands og Nordens historie, er det meget sørgeligt, at stedet skal henligge i upåagtethed. For fremtidens turister vil Herjolfsnæs være et selvfølgeligt mål, men i øjeblikket er stedet ikke særlig heldigt at fremvise. En udgravning og nænsom restaurering af ruinerne samt flytning af nyere bebyggelse vil derimod gøre det til et sted, hvor forskellige afsnit af Grønlands historie vil være synlige for den besøgende. På et enkelt afgrænset område vil man kunne fremvise rester af en af nordbotidens kendte kirker, nogle andre nordbobygninger, tomter af et par eskimohuse samt fundamenter af kolonisationstidens bygninger.

Desværre er området præget af en omfattende landsenkning, som har medført, at havet gennem de sidste par hundrede år har overskyldet eller nedbrudt en del af halvøen, hvorved kirkeruinens ene væg er kommet til at ligge ganske nær stranden.

Dens mure ligger nu næppe 1 meter over vandlinien ved højeste højvande, og det er et spørgsmål, om ruinen i det lange løb kan bevares, men ødelæggelsen kan ved beskyttelsesforanstaltninger skydes et godt stykke ud i fremtiden.

Et par kilometer vest for Herjolfsnæs findes rester af en gård, der ligger ved en lokalitet, der sandsynligvis hed *Sand* i nordbotiden. Nær pynten Siárqitsoq lidt nordøst herfor ligger et par mindre nordbohuse. Endelig er der på en mindre græsklædt

Del af skitse over udstedet Østprøven udført af H. Rink september 1853.
 Den stiplede linie viser kysten i dag,
 og man får således et tydeligt bevis på havets konstante fremtrængen.

Herjolsnæs kirke.

flade ved den ellers stejle fjordkyst nord for Herjolfsnæs et stendige, et hus og en fårefold. Kun bygningerne på selve næsset er kendt af Nationalmuseet. Resten er fundet af mig sommeren 1968.

Herjolfsnæs kirke har sikkert været sognekirke for en efter omstændighederne folkerig menighed, da der i nogen afstand både mod nord og syd var et betydeligt antal gårde i middelalderen. Trods udgravningen i 1921 er der mange ubesvarede spørgsmål om stedet og dets middelalderbefolkning. Gåden om nordboernes endeligt er stadig et uløst problem og medvirker til at skabe spænding over undersøgelser af de endnu synlige spor af nordboernes liv og virke i Grønland.